

in simbolov se ti vtisne globoko v spomin možata osebnost Trubarjeva. In vendar je celotni vtisk mehak in mil, saj ga je ustvarila lirična narava umetnika Bernekerja. Š.

Eliza Orzeszkowa, slavna poljska pisateljica, je umrla 18. maja v Grodnu ob Njemenu. Rodila se je l. 1843. v Mitkowszczyzni pri Grodnu in se s 16. letom poročila z bogatim grajščakom Petrom Orzeszkim; toda zakon ni bil srečen. Bolestna razočaranja njene mladosti in usodepolna leta 1861—1863, ki so vzdramila tudi poljsko ženstvo iz prijetnega spanja, potegnili so Orzeszkowo v javnost, in začela se je udeleževati poljskega narodnega delovanja, predvsem je posvetila svoje moči emancipaciji ženstva. V pretresljivi povesti „Marta“ je naslikala njegovo bedo; v svojem prvem večjem romanu „Gospod Graba“ pa nam riše usodo nesrečnih, nenakih zakonov, ki jo je doživela sama. Sočutje z nesrečniki je rodilo novele iz življenja Židov, bedno stanje kmetov in vaško plemstvo v svoji odurnosti ji je dalo snov za roman „Bene nati“. Orzeszkowa je živela sedanjosti in ni posegla v bogato zgodovino svojega naroda; umetnost je družila s tendenco. Mnogoštevilni leposlovni spisi so razširili njeno slavo tudi čez meje poljske domovine. V slovenščino je prevedena „Stara Romanka“, ki jo je objavila Gabrščkova „Slovanska knjižnica“ (št. 6—7), prevod krasne „Mirtale“ pa čaka založnika. Š.

Lužica 1909. Ne moremo si misliti naroda, ki bi se ob težjih pogojih bojeval za svoj obstanek kakor Lužiški Srbi. Obdani od vseh strani z morjem sovražne tujine, neznatni po številu — vseh je komaj blizu 160.000 duš, — razkosani po veri v protestante in katolike, razcepljeni po narečju v Gornje in Dolnje Lužičane, spadajoči pod Saksonsko in Prusko, tolerirani kot etnografska zanimivost, varovani menda iz verskih ozirov od saksonskega dvora, živijo vzlic temu svoje lastno narodno in kulturno življenje, dasi so jim pred nastopom lužiških buditeljev Zejlefa, Hornika in Smolefa Nemci že po desetletjih prorokovali smrt.

Verno zrcalo njih bornih razmer je „Lužica“, edini njih leposlovni list, ki je lani dovršila svoj 28. letnik. Namenjena je sicer vsem Lužičanom, vendar je v dolnje-lužiškem narečju le kratka pesmica v avgustovi številki, istotako je sedaj po izstopu dr. Muke iz uredništva skoro izključno katoliška, dasi so katoliki komaj desetina vseh Srbov.

Dvakrat se je Lužica lani oblekla v žalno obleko, saj je izgubila zaporedoma ne le svoja urednika, temveč najboljša in skoro edina pesnika, ki sta umrla eden v najboljših letih, a tudi drugi še mnogo prezgodaj: Mikławš Andricki in Jakub Bart-Ćišinski. Andricki, pesnik in rodoljub v najboljšem pomenu besede, je še v XI. let. „Sl. Přehleda“ podajal tužno sliko svojega naroda, toda ni je več dovršil, smrt mu je iztrgala pero iz neumorno delavne njegove roke. Bart, s pesniškim imenom Čišinski, je bil prvi umetni pesnik, buditelj narodne zavesti, kličeč na delo: „Naše Serbstvo z procha stawa!“ Še tretji pisatelj jim je lani umrl, bil je to Handrij Dučman-Wólčinski.

Znak vsega javnega življenja, v kolikor se zrcali v Lužici, je nenavadno poudarjanje osebnosti. Vsak jubilej ali slavnost se popiše podrobno, pove se še ponekod, koliko je bilo „kwasnych hosćow“, kdo in kaj je govoril i. t. d. Tako se pripoveduje o župniku Libšu, da je praznoval svojo 25 letnico mašništva s tremi pojedinami; k prvi je povabil oficijelne goste, k drugi sorodnike in prijatelje, k tretji pa — literate. Navedeni so vsi pozdravi, nekateri celo v akrostihih. Drugemu jubilantu in narodnemu mecenu Jakubu Herrmannu pa je posvečena skoro cela novembrova številka. Seve je obhajal trojni jubilej, in takih prilik ni mnogo. Tudi

ko se je ženil dr. A. Muka, obsega podrobni popis teh slavnosti pol številke. Seve je dr. Muka duševni vodja Lužičanov, ki je bil od 1882.—1891. l. obenem urednik in založnik Lužice ter je žrtvoval mnogo časa in denarja, dolgo časa je bil še celo upravnik, dokler ga ni razbremenil Jakob Herrmann.

Leposlovni del lanske Lužice je obsegal poleg pesmi, večidel Čišinskega, prestavo Sienkiewiczzeve povesti „Za kruhom“ in daljšo izvorno povest „Wostań w kraju!“ (ostani doma), ki se še letos nadaljuje. Preprosto nam popisuje ljubezen nekoliko predobrega Jana do lepe Hilže, povsod s plemenito narodno tendenco. Razen teh so drobne črtice, potopis, pravljica „Tri přeća“ (tri želje), ki se nanaša na našega Zlatoroga, razlaga neke narodne pesmi, bajka o ptičji svatbi 25. prosinca i. t. d.

Nas pa zanima najbolj listek, kjer je skrbno zapisan vsak važnejši dogodek na kulturnem in političnem polju. Nekak narodni praznik je skhadżowanka (shod), kjer se zberejo vsa srbska dijaška društva, med temi najimenitnejše praška Serbowka, vsako leto v drugem kraju, da položijo pred narodom račun o narodnem delu tekom leta, kako so se vadili v materinščini, čitali domače in češke časopise in se navduševali za srbski narod. Na shodu se seve vršijo domoljubni govori, gledališke predstave, koncert in ples, prava ljudska veselica. Od vseh strani in od vseh slovanskih prijateljev (med temi sta v prvi vrsti: Čehi A. Černý in tudi nam znani Rus Korš) prihajajo tedaj brzozjavni pozdravi. Med drobnimi vestmi se poroča, kdo je obiskal Lužičane, lani n. pr. češki poslanec in bivši minister Pacák in petrograjski profesor Al. Dementjevič Romanov, ki se posebno bavi z ustrojem ljudskih visokih šol, kakor se nahajajo posebno na Danskem in Švedskem. Zanimiva pa je pri tej priliki drobno tiskana opomba Lužice, češ, da take ljudske visoke šole pogosto razširjajo - brezverstvo in s tem slabe moralo, zato je njih dobiček najbrž majhen, škoda pa velika. Ta opombica nam kaže dovolj jasno mišljenje in delovanje srbskih rodoljubov. — V malenkostnih razmerah je utemeljeno, da se v leposlovnem listu nahajajo notice, da je kandidat napravil s pohvalo izpit in čaka sedaj službe, ali da je posestnik dobil na razstavi drugo nagrado za kobilu domačega plemena. — Najdemo tudi marsikatero politično drobtino, tako n. pr. boj za srbskega župnika in boje za napis v narodnem jeziku. Na neki novi šoli je moral poleg srbskega napisa biti tudi nemški, in Lužica tu vzklika: Vsak umazan Žid sme na svoje poslopje napraviti napis v svojem jeziku, — ale Serb nihdy nic! Lužica poziva tudi k udeležbi pri volitvah. Gornjelužičani imajo dva poslanca v saksonskega zboru. Pozornost je vzbudil lani članek, ki izpodbuja na narodnogospodarsko delo in opozarja na uspehe Čehov. V tem oziru se ne opazijo niti začetki, in edino njih podjetje dozda je Serbski dom v Budišinu, ki jim povzroča v gmotnem oziru mnogo skrbi.

Dr. A. Dolar.

